శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణాయనమః.

వైకుంఠశిఖరిణీపంచదశి

యను

స్తవరాజము.

శ్రీమద్బొబ్బిలిసంస్థానస్థిత సంస్కృతపాఠశాలాపండితులగు

న్యాపావఝ్ఝల సూర్యనారాయణశాస్త్రిచే

రచియింపఁబడి

బొబ్బిలి హైస్కూలు సంస్కృతపండితులగు

మండపాక లక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిచే వ్రాయఁబడిన

తెలుఁగుటీకాతాత్పర్యములతోఁ జేర్చి

తత్పురవాస్తవ్యులగు

మహారాజశ్రీ శ్రీ రావు వేంకట వేణుగోపాల పట్టాభి

రాయనింగారి ద్రవ్యసాహాయ్యమున

విశాఖపురమునందలి

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

1912.

శ్రీరస్తు.

శ్రీకృష్ణాయనమః.

వైకుంఠశిఖరిణీపంచదశి

యను

స్తవరాజము.

శ్రీమద్బొబ్బిలిసంస్థానస్థిత సంస్కృతపాఠశాలాపండితులగు

న్యాసావఝ్ఝల సూర్యనారాయణశాస్త్రిచే

రచియింపఁబడి

బొబ్బిలి హైస్కూలు సంస్కృతపండితులగు

మండపాకలక్ష్మీనారాయణశాస్త్రిచే వ్రాయఁబడిన

తెలుఁగుటీకాతాత్పర్యములతోఁ జేర్చి

తత్పురవాస్తవ్యులగు

మహారాజశ్రీ శ్రీ రావు వేంకట వేణుగోపాల పట్టాభి

రాయనింగారి ద్రవ్యసాహాయ్యమున

పిఠాపురమునందలి

శ్రీ విద్వజ్జన మనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపించి ప్రకటింపఁబడియె.

1912.

శ్రీరామాయనమః.

ఉ పో ద్ఘా త ము.

ఆర్యులారా! నేనప్పుడప్పుడు వినోదార్థమై శివపరంబులును, విష్ణుపరంబులునునగు గొన్నిశ్లోకములు జేసియుంటిని. ప్రసంగవశంబున నేనీశ్లోకముల జదివి యుపన్యసించుచుండ "రేచర్లగోత్రోద్భవులును, రావుకులజలధి సుధాకరులును, దేవద్విజసమారాధనాసక్తమానసులును, ఆమేరుశీతనగమధ్యవర్తినిఖిలపుణ్యక్షేత్ర తీర్థపర్యటన పరిపూతులును, ఆశ్రితజనవత్సలురును, నిరుపమ మేధాయశోబలయుతులును నగు శ్రీ వెంకయ్యప్రభువరేణ్యునికి ప్రభుమంత్రోత్సాహములవలె నుదయించిన బుచ్చివెంకటరావుగారు, వెంకటశోభనాద్రిసూర్యారావుగారు, వెంకటవేణుగోపాల పట్టాభిరామారావుగారు ననుమువ్వురిలో దృతీయులును పితృసమానయశోగుణులును ప్రభుసమ్మానితులునునగుగోపాలరాయనింగారత్యాదర

మున నాలించి, "విష్ణుపరంబగుశ్లోకంబులటీకాతా త్పర్యములతో జేర్చి మీరివ్వవలెను అచ్చొత్తిం చుటకు మిక్కిలియుత్సాహముగలద" ని నన్ను బ్రేరేపింప కవనమంత రసవంతముగానుండకున్న ను భగవద్విషయకంబగుటబట్టి చదువరులకు రు చింపకపోదనినమ్మి విష్ణుపరమగునవి (పదునైదె) శిఖరిణీవృత్తములోనున్నందున వైకుంఠశిఖరిణీ పంచదశియని నామంబిడి తెలుగుటీకాతాత్పర్య ములతో జేర్చి వారికిచ్చితిని. నాగ్రంథము శాశ్వ తమగునటుల వ్యయప్రయాసములకోర్చి ముద్రిం పించిన నమ్మహానుభావునికి కృతినాయకుండగు భగవంతుడు నిరంతరము సకలాభీష్టములనొసం గుగాత. మరియు నిందు సాధ్యమైనంతమట్టుకు తప్పులులేకుండ సవరించితిని. మరియుఁ బట్టువ డనితప్పులను సవరించుకొనుభారమును చదువరు లయందుంచినందుకు క్షమింపవేడుచున్నాను.

ఇట్లుసుజనవిధేయుడు,

న్యాసావఝ్ఝల సూర్యనారాయణశాస్త్రి.

ఇష్టదేవతాప్రార్థనా.

శ్లో. విఘ్నేశ్వరస్య కరుణారసపూర్ణదృష్టే
స్తస్యాంఘ్రియుగ్మమతులంశరణంభజామః
యస్యోత్కటస్రవదుదారమదౌఘగాంగ
పూరేణశంభునమతాముదమాపగౌరీ॥

గురుస్తవము.

యత్పాదాబ్జరజోనిరస్తతమసశ్శిష్యాదిగంతా
గతాః
కావ్యాలంకృతితర్కనాటకమహావేదాంత
విద్యాచణాః
గచ్ఛన్తీతిబుధావదన్తితమహంభూపాగ్ర
గణ్యార్చితం
సీతారామమణీషిసద్గురువరంవందేకృపాసాగరమ్

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీకృష్ణః.

శ్రీవైకుంఠశిఖరిణీపంచదశి.

గదాంశంఖంచక్రింపరిమళయుతంపద్మమమలం
దధానోహస్తాబ్జైస్సకలసురరాజార్చితపదః
యఆసీద్భక్తానామతులఫలదానైకనిరతః
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥ 1

అర్థము—గదాం=కౌమోదకియనుగదను, శంఖం=పాంచజన్యమనుశంఖమును, చక్రం=సుదర్శనమనుచక్రమును, పరిమళయుతం=(మ్లానత్వముకుళీభావములులేక సార్వకాలికవికాసంబు గల్గియుండుటచే) మితిలేనివాసనగల, అమలం=తెల్లని, పద్మం=సహస్రదళయుతంబగుతామరపువ్వును, హస్తాబ్జైః=ఫుల్లాంభోజములవలె శోభిల్లుతనచేతులతో, దధానః=పట్టుకొనుచున్నవాడును, (చతుర్భుజుండగు శ్రీమన్నారాయణుండు తనకరంబులలో రెండిటిచే చూచినంతనె తత్ప్రభావంబు జ్ఞప్తికిరాను శత్రువులగుండెలు తమంతనె వ్రక్కలగునటుల కౌమోదకీసుదర్శనములను, ఒక

చేత సహేతుకంబగు క్రోధమోదంబుల దనయుత్సాహాతిశే
కంబును సూచించు పాంచజన్యంబును, ఏవంవిధ భీకరాకా
రుడయ్యును మహావిలాసశేఖరుండనఁనొప్పు నొకకేల సితాం
భోజమును ధరించుచు దుష్టవర్తనులకు భయంబును సద్వ
ర్తనులకు మోదంబును తనమూర్తిదర్శనమాత్రమున గలిగిం
చుచున్నాడని తాత్పర్యము.) సకలసురసంఘార్చితపదః =
సకల = సమస్తమైన, సురసంఘ = దేవతాసముదాయముచే,
(ఇంద్రాదిసమస్తదేవతలచేతను) అర్చిత = పూజింపబడిన, ప
దః = పాదములుగలవాడునగు (దేవతులందరు భక్తినమ్రులై
యీమహామునిపాదముల కభివందనము చేయుచున్నారని
తాత్పర్యము.) యః = ఏనారాయణమూర్తి, భక్తానాం =
పూజ్యుండని యవ్యాజభక్తిని తన్నుగొల్చుచుండెడిభక్తులకు
అతులఫలదానైకనిరతః, అతుల = నిరుపమానమైన, (లౌకిక
ఫలంబులు సదృశవస్తుభూయిష్టంబులై యుండునుగాని యు
పరిమేయగుణుండును, భక్తపరాయణుండు నగుభగవంతు
డు సేవకులకిచ్చుఫలము నిరుపమానమైనదని తాత్పర్యము.)
ఫలం = ఫలమును (మోక్షఫలమును) దాన = ఇచ్చుటకు,
ఏక = కేవలము, నిరతః = ఆసక్తిగలవాడో, (భక్తులనెల్ల ము
క్తులనుచేయుచున్నాడని తాత్పర్యము.) వైకుంఠస్థాయీ =
ఎప్పుడు వైకుంఠమందేయుండెడు, సః = సకలశ్రుతివిశ్రుతు
డైనయాపురాణపురుషుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ =
సమస్తశుభంబులనొసంగువాడు, భవతు = అగుగాత.

శంఖచక్రగదాపద్మధారియై దేవతలెల్ల తన్ను గొల్చుచుండ భక్తులకోరికలనిచ్చు వైకుంఠవాసి యగుభగవంతుడు నాకు సమస్తశుభముల నిచ్చుగాతయని తాత్పర్యము.

మమత్వయ్యుత్పన్నాంమతిమతిశుభాకారతరుణీం
సుధాబ్ధేస్సంలబ్ధాంశ్రియమివగృహాణాశునృహరే
యఇత్థందాతారంస్వపదముపనీయాశుశుభకృత్
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే. 2

అర్థము :—నృహరే !=భక్తవిద్వేషులను దెగటార్చుటకై యవతరించిన యోనృసింహామూర్తీ, త్వయి=పరమపూజ్యుండవగునీయెడల, మమ=నీభక్తుడనగునాకు, ఉత్పన్నాం=కలిగిన, అతిశుభాకారతరుణీం, అతి=మిక్కిలి, శుభాకార=అమాయకముగావర్తించినదగుటచే యుక్తమైనదియు, తరుణీం=వర్ధమానమును లేక దృఢమునునైన, మతిం=బుద్ధిని, (ఇక్కడ మతిం అని స్త్రీలింగనిర్దేశమువల్ల మమ=నాకు, త్వయి=నీవిషయమై అనగా నీకర్పించుటకు, ఉత్పన్నాం=జనించిన, అతిశుభాకారతరుణీం=సర్వావయవసౌష్ఠముచే శుభప్రదమగునాకృతిగలిగిన యౌవనదశలోనున్నకన్యను, అని మరియొకయర్థముగూడ స్ఫురించును.

సుధాబ్ధేః=అమృతసముద్రమునుండి, సంలబ్ధాం=పొం

దబడిన, శ్రియమివ=ఆదిలక్ష్మినివలె, ఆశు=శీఘ్రముగా, గృహాణ=తీసికొనుము, ప్రేమించి నిన్ను విడువకుండునటుల జేయుము. పరమపూజ్యుండును, భక్తపరాయణుండు నగు నిన్ను తనంత సేవరించి, సర్వావయవసుందరియై శుభాకృతితో జనించి యుక్తవయస్సునందినకన్యవలెనున్న నామనోవృత్తిని, సముద్రదత్తయగుయాదిలక్ష్మినివలె దయతో బరిగ్రహించి యెన్నడూ నిన్ను విడిచియుండకుండునటుల జేయుమని భావసమర్పణజేయుచున్నాడు. ఇత్థం=ఈరీతిని, దాతారం=తనమనోవృత్తినర్పించువానిని, స్వపదం=తననివాసస్థానమగు వైకుంఠమును, ఉపనీయ=పొందించి, యః=పీదయాళుడు, ఆశు=శుభస్యశీఘ్రమ్మను న్యాయమునను సరించి వేగముగా, శుభకృత్=మేలుచేయుచున్నాడో, అనగా ముక్తులనుజేయుచున్నాడో, ఇక్కడ ఇత్థం=ఈ రీతిగా, దాతారం=కన్యాదానముచేయుదీనుని, స్వపదముపనీయ=తనయింటికితోడ్కొని వెళ్లి, ఆశు=విఘ్నబాహుళ్యభీతిచే శీఘ్రముగా, శుభకృత్=వివాహముచేయువాడనియు నర్థముస్ఫురించును. అనగా యజ్ఞాదికర్మలు జేయుటకు నేను రిక్తుండను. చాంద్రాయణాదివ్రతములు జేయుటకు బలములేదు. తటాకారామాదినిర్మాణమునకు సాహాయ్యసంపత్తిలేదు. గాన పాలముంచినను నీళ్లముంచినను నీవేగతియని నమ్మి యమాయకముగా మనోవృత్తిని నీయందుంచుచున్నాను. భక్తుడనగు నాయందుదయయుంచి నన్ను

సద్గతినొందింపుమని యర్పించువానిని ముక్తునిజేయునాయ నిభావము. వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లప్పుడును వైకుంఠమునమండెడు, సః = ఆపురాణపురుషుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సమస్తశుభములనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాక.

సత్కార్యాచరణసమర్థత లేకున్నను యమాయకముగా భగవంతునియందు దృఢముగుమనోవృత్తిగలవారు తప్పక ముక్తినొందెదరని తాత్పర్యము.

కదాచిచ్ఛ్రీదేవీస్వపతిహృదయే కౌస్తుభమణౌ
స్వబింబేశ్రీరన్యాజయతిసహసేతిభ్రమమగాత్
తదాత్రాసాహేతుస్సహజమణిరేవేతివిహసన్
స వైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥ 3

అర్థము :—కదాచిత్ = పూర్వమొకప్పుడు, శ్రీదేవీ = సర్వాంతర్యామియు సర్వవ్యాపకుండు నగువిష్ణునిభార్యయు, శోభాసంపదలకధిదేవతయు నగులక్ష్మీదేవి, స్వపతిహృదయే = తనభర్తయగువిష్ణుమూర్తియొక్క వక్షఃస్థలమునందున్న, కౌస్తుభమణౌ = కౌస్తుభమనుమాణిక్యమునందు, స్వబింబే = అద్దమువలె స్వచ్ఛముగానుండు నామణిలో ప్రతిబింబించిన తనరూపమునందు, అన్యాశ్రీః = తనకన్న వేరగునింకొకలక్ష్మీదేవి, జయతీతి = నేను విష్ణుమూర్తివక్షః

స్థలమునం దేయుంటినిగాని యీయామె యావక్షఃస్థలమునలంక
రించుచున్న కౌస్తుభమణిపై దానివన్నె నెచ్చించుభూషణ
ముగా నుంచబడుటచే నన్ను జయించుచున్నది. లేక స
ర్వోత్కృష్టముగానున్నది. అని, భ్రమం = మరియొకలక్ష్మి
యనెడుభ్రాంతిని, అగాత్ = పొందెను. సాధారణముగా
స్త్రీలు శంకితమనస్కులగుటచే తమవల్లభుల ప్రేమానుబం
ధంబున కొంచెమైన ననుమానాభాసకారణము సంభవించి
నచో దానిని విమర్శించి నిజముగ్రహించక భ్రాంతులగుట
సహజమైయున్నది. అందుచే నాభాసరూపమగు తననీడ
నుజూచి మరియొకతెయని యామె భ్రమపడెను. తదా =
అప్పుడు, అత్ర = ఈభ్రాంతిలో, అసౌ = ఈదగ్గరనున్న,
సహజమణిరేవ = నీతోబుట్టువగుమాణిక్యమే. (పూర్వ మ
మృతమునిమిత్తము దేవతలు రాక్షససహాయులై పాలకడలి
మథించునపుడు కల్పతరు, కామధేను, ఐరావత, కౌస్తుభ,
లక్ష్మ్యాదులుద్భవించెను. వానిలో కౌస్తుభమణిని శ్రీవిష్ణుడు
గైకొని యురోభూషణముగా దాల్చెను. పిదప ననపాయ
మగు ప్రేమను లక్ష్మినిజేబట్టి తనవక్షంబున నుంచుకొనియె
దాన నాయిరువురకు సహజత్వమని యెరుంగునది.) హే
తుః = కారణము, ఇతి = అని, విహసన్ = తననీడనేజూచి
మరియొకకాంతయని భ్రమించిన లక్ష్మియవివేకమునకు నవ్వు
చు, వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లప్పుడు వైకుంఠముననున్న, సః =
సకలవేదాంతవేద్యుడగు నావిష్ణుమూర్తి, మే = నాకు, సుక

లశుభదాయీ = సమస్తశుభంబులనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాక

నిర్మలమగుమణిలో తననీడనుజూచి మరియొక తెయ్యని భ్రమజెందినయాదిదేవిని నీతోబుట్టువగుమణిలో నీనీడనే జూచి యిట్లేల భ్రాంతినొందెదవని నవ్వుచు వైకుంఠంబున నున్న భగవంతుడు నాకు సకలశుభంబుల నిచ్చుగాకయని తాత్పర్యము.

హరేకృష్ణానంతాచ్యుతగరుడవాహామరవిభో
మురారేపద్మాక్షప్రబలతరకారుణ్యజలధే
ఇతిస్మర్తుర్యోఽదాద్దురితమపనుద్యాత్మవసతిం
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥4

అర్థము :—హరే ! = ఇచ్ఛచేగాని యనిచ్ఛచేగాని నీ నామమును తలచినంతనే దుష్టులయొక్కయు పాపముల నశింపజేయువాడా ! కృష్ణ = ఓకృష్ణమూర్తీ, అనంత = ఎప్పటికిని నాశములేనివాడా ! అచ్యుత = భంగరహితుడా ! గరుడవాహ = విహంగరాజైన గరుడుడు వాహనముగాగలవాడా ! అమరవిభో = దేవతులకెల్లప్రభువా ! మురారే = సకలజగత్కంటకుండగుమురాసురుని సంహరించినందున వానికి శత్రువైనవాడా ! పద్మాక్ష = వికసించిన పద్మములవం

టినేత్రములుగలవాడా! పరిబలతరకారుణ్యజలధే, పరిబల తర = విస్తారమైన, కారుణ్య = దయకు, జలధే = సముద్రము వంటివాడా! (మితిలేని దయగలవాడని భావము.) ఇతి = ఈమొదలగు భగవద్వాచకము లగుపర్యాయపదములచే, స్మర్తుః = వానినిస్మరించువానియొక్క, దురితం = అపారమగునీసంసారములో తానొందినజన్మలలో నప్పటివరకుజేయ బడియున్న పాపసంఘమును, అపనుద్య = జంఘామారుతము రజస్సును బారదోలినటుల మానవుల బాపములనెల్ల నొక్కసారిబోగొట్టి, ఆత్మవసతిం = తనతావగు వైకుంఠమును, యః = దయాళుడగు నేభగవంతుడు, అదాత్ = ఇచ్చెనో, (యజ్ఞాదికముల నాచరించుటకు సామర్థ్యములేదు. నిశ్చలమగు మనంబును నీపైనిల్పుటకు స్థైర్యముచాలదు. కేవలము నీనామముల నుచ్చరించుచు నిన్ను స్మరించెదనని స్మరించినను కలౌతు స్మరణాన్ముక్తియను న్యాయానుసారముగా తనతావునిచ్చుచు శ్రేయస్సు నొనగూర్చుచున్నాడని భావము.) వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠమున నుండెడు, సః = ఆభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సర్వశుభంబులనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాత.

ధ్యానధారణాదికములకు మనోదార్ఢ్యములేకున్నను కేవలము తననామములను లీలగానైన గీర్తించుచు స్మరించువారిని భక్తవత్సలుండగుపరాత్పరుడు ముక్తినొందించుచు శ్రేయఃప్రదు డగుచున్నాడని తాత్పర్యము.

విశాలేయన్నేత్రేదినకరనిశేశౌశుభకరౌ
యదంఘ్రిబ్జాజ్జాతామృతరసఝరీవామరనదీ
రమాయస్యోరఃస్థాసకలసుమనోవందితపదా
స వైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥5

అర్థము :—శుభకరౌ = ప్రత్యక్షదైవములై తమదర్శ నశూన్యమైనదినమును దుర్దినమునుగా వాడుటచే దర్శనమిచ్చి సుదినంబునఁజేసి తమ యుదయాస్తమయములచే దివారాత్రంబులఁజేయుచు యీసృష్టిలోనుండు జీవులనెల్ల తత్కాలోచితవ్యాపారములలో నియమించుచు తత్తత్ఫలంబుల నిచ్చుచుండుటచే నెల్లరలకు శుభముకలుగఁజేయు, దినకరనిశేశౌ = పగటినిజేయుసూర్యుడు, రాత్రికి నాయకుడగుచంద్రుడున్ను, విశాలే = ఆకర్ణాంతవ్యాప్తములైన, యన్నేత్రే = ఏభగవంతుని నేత్రములైయొప్పుచున్నారో, అనగా విరాడ్రూపుండగుభగవంతుడు లోకానుగ్రహతత్పరుడై సూర్యచంద్రులనెడితననేత్రములతో జీవులనెల్లఁజూచి వారి యోగక్షేమములనరసి శుభముల నిచ్చుచున్నాడనిభావము. అమరనదీ = దేవనదియని ప్రసిద్ధిగాంచి ముల్లోకములలోఁబ్రవహించి యెల్లరను పవిత్రముచేయుగంగానది, అమృతరసఝరీవ = స్నానపానాదులచే అనంతజన్మార్జితపాపౌఘములనెల్లబాపి మహానందమున నోలలాడించునదగుటచే అ

మృతప్రవాహమువలెనున్నది, యదంఘ్ర్యబ్జాత్ = ఏభగ వంతునిపాదపద్మములనుండి, జాతా = పుట్టినదో, సకలసు మనోవందితపదా = ఇంద్రాదిసమస్తదేవతులచే నెల్లపుడు న మస్కరింపబడుచున్న పాదములుగల, రమా = లక్ష్మి, య స్య = ఏభగవంతునియొక్క, ఉరఃస్థా = వక్షస్థలమునయున్న దో, వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠమునయుండెడు, సః = సకలలోకవిశ్రుతుడైన యాభగవంతుడు, మే = నా కు, సకలశుభదాయీ = సమస్తశుభములనిచ్చువాడు, భవ తు = అగుగాత.

శుభకరులగుసూర్యచంద్రులను నేత్రస్థానమునదా ల్చి జగత్పావని యగుత్రిపథగను తనపాదమున సృజించి లోకము పవిత్రముగాజేయుచు లక్ష్మీసమాశ్లిష్టుడై మితిలేని మోదమందుచు వైకుంఠమునయున్న నారాయణుడు శుభప్ర దుడగుగాకయని తాత్పర్యము.

ప్రవిశ్యాంతర్నాభేర్జఠరమభితఃపద్మజనిభూః
జగద్దృష్ట్వావిష్ణోర్బహిరపితథాసృష్టిమకరోత్
సదారఃపశ్యంస్తాంముదితహృదయోహారిరభూత్
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥6

అర్థము :—పద్మజనిభూః, పద్మ = నెయ్యిరేకులుగల

తామరపువ్వు, జనిభూః = జన్మస్థానముగాగలబ్రహ్మ, త్రి మూర్తులలోనొక్కరుండును, శుద్ధసత్వమూర్తియు, చరాచరాత్మకసకలప్రపంచనిర్మాతయునగువిధాత శ్రీమన్నారాయణుని నాభికమలమునం దవతరించినటుల పురాణప్రసిద్ధమైయున్నది.) ప్రథమం = తాను సృష్టిచేయకముందు, విష్ణోః = సర్వాంతర్యామియు, సకలవ్యాపకుండు నగువిష్ణుమూర్తియొక్క, ఉదరే = గర్భమునందు, నాభేః = ఆయననాభినాళముగుండా, ప్రవిశ్య = ప్రవేశించి, అంతః = ఆయనగర్భములోనిమిడియున్న (ప్రళయకాలంబున నీశ్వరుండు సకలజగత్సంహరణోద్యుక్తుడై యుండ, భీతివివశమైయున్న నీప్రపంచంబున కేయుపాయంబునుగలుగకుండ, భూతదయాళుడగునారాయణుడు, చరాచరాత్మమగునీజగంబునెల్ల తనగర్భమునదాల్చి కాపాడెననుయంశము సూచింపబడినది. జగత్ = గర్భస్థమగుప్రపంచమును, దృష్ట్వా = చూచి, బహిరపి = ఆయనగర్భములోవలె పైనిన్ని, సృష్టిం = ప్రపంచనిర్మాణమును, అకరోత్ = చేసెను, బ్రహ్మతాను సృష్టిచేయకముందు, భగవంతునిగర్భములోనుండుప్రపంచమునెల్లజూచి దానిని మాతృకగాజేసికొని బాహ్యప్రపంచమునెల్ల నిర్మించెననిభావము. పిమ్మట తాం = ఆబాహ్యప్రపంచనిర్మాణమును, సదారః = తనభార్యయగు లక్ష్మితోగూడినవాడై, పశ్యన్ = కౌతుకాశ్చర్యములతోజూచుచు, యోహరిః = ఏవిష్ణుమూర్తి, ముదితహృదయః = సంతసించినమన

స్సుగలవాఁడు, అభవత్ = ఆయెనో, (సామాన్యముగా మనుష్యులే యీలోకములో తమపిల్లలవివేకముచే చెడ్డపనినైనఁజేసినచో పిల్లలయెడ తమకుండువాత్సల్యాతిశయముచే వారిపనిని ముమ్మాటికిఁజూచి సంతసించుచుండ సర్వైశ్వర్యకరమును, అనితరసాధ్యమగు నీచరాచరబాహ్యప్రపంచమును, తనగర్భములో నొక్కమారుఁజూచి యున్నదున్నటులనసహాయుఁడై యొక్కపిల్లఁడు సృజింప వానితల్లిదండ్రులకు సంతసముకలుగుననుటకు వేరచెప్పనేల. వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠముననుండెడు, సః = ఆపురాణపురుషుఁడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సమస్తవిధములైన శుభంబులనొసంగువాఁడు, భవతు = అగుఁగాత.

సృష్టికర్తయగుబ్రహ్మ తనగర్భములోనుండుప్రపంచము నొక్కమారుఁజూచి బైని యిట్లునిర్మింప వానియఘటితఘటనాసామర్థ్యమును జాయాసహితుఁడైఁజూచి మోదపరవశుఁడగుభగవంతుఁడు శుభప్రదుఁడగుఁగాక యనితాత్పర్యము.

త్వయామహ్యందత్తావసతిరిహసంబాధసహితా
తదన్యస్మిన్స్థానంనిరుపమమబాధందిశవిభో
నచేదంబాంయాచేభువనజననీంచేతివరదః
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥ 7

అర్థము :—ఇహ = పురాకృతకర్మవశంబున నానా

యోనులఁబ్రవేశించి మాటిమాటికి బుట్టుచు గిట్టుచు నపార మగు వేదనలఁపాలై తగిన సాధనసామగ్రిలేక తదున్మూలన ముజేయ వలనుబడని యీసంసారములో, త్వయా = భక్త పరాయణుండవై యతిదీనులగు సేవకుల ననపాయమగుదయ తో జూచుచు నైహికాముష్మిక సుఖంబుల నొసంగెడునీచే మహ్యం = తావకీనసేవకులలో నొకడనైననాకొరకు, సంబాధసహితా = మిక్కుటమగుబాధలతో గూడిన, వసతిః = బస, దత్తా = ఈయబడినది. (సంసారములో ప్రతిమానవుడు స్వకర్మప్రేరితుడై యాయాకర్మలజేయుచు తత్తదుచిత ఫలంబుల ననుభవించుటకై జన్మలనొందునపుడు మితిలేని గర్భయాతనల ననుభవించును. పిదప భోగ్యవస్తువులననుభవించునపు డాభాసికసుఖమున్నను తద్వ్యవధానవినాశంబులనోగల్గు బాధలకోర్వలేక శూన్యమనస్కుడై మాటిమాటికి దుఃఖాంధకారములోబడి బలుబాము లనుభవించుచు నెన్నటికి మనఃస్వాస్థ్యము లేకయుండునని భావము. తత్ = ఆకారణమువల్ల, విభో = సర్వశక్తుండవగు నోపరాత్పరుడా నిరుపమం = అలౌకికస్థానమగుటచే సాటిలేని అబాధం = కేవల సుఖస్వరూపమై విస్తృతమైయున్నందున బాధలులేని, అన్యత్ స్థానం = మరియొక తావును, (అబాధకమై నిరతిశయానుపమానందప్రదమగుస్థలమును) మే = నాకు, దిశ = దయచేయుము, నచేత్ = అటులదయచేయకుంటివేని, భువన జననీం = సమస్తభువనములకు తల్లియగు (ఈసృష్టిలోనుండు

సమస్తజీవుల యోగక్షేమములనరసి కాపాడవలసినపనిగల) అంబాం = మాతల్లియగుయాదిలక్ష్మిని, యాచే = యాచించె దను. ఇతి = అనుమాటను విని, వరదః = సమస్తవరములని చ్చి కాపాడుచు, వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠమున నున్న, సః = ఆభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదా యీ = సర్వశుభంబుల నిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాత.

అమ్మా? నేనీసంసారములో మితిలేనిబాధలొందు చున్నాను. అనాథుండను, భూతదయాళుండును, సర్వశ క్తుండును నగునీవు నాకు సుఖకరంబగు తావిచ్చి యీబా ధలబాపి కాపాడుమని భక్తితో వేడినవారి బాధలడంచి కాపాడుచున్నాడని తాత్పర్యము.

బుధాదుగ్ధాంభోధాభుజగపతిపర్యంకతలగం
జగన్నాథంనత్వాదితిజకృతబాధామకథయ
న్పరిబుద్ధస్తేషాంయోఘుషితిభయరాహిత్యమక
రోత్
స్సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥ 8

అర్థము :—బుధాః = ఇంద్రుడు మున్నగుదేవతులం దరు, దుగ్ధాంభోధా = ఆదిలక్ష్మికి పుట్టినిల్లగుపాలసముద్ర మునందు, భుజగపతిపర్యంకతలగం, భుజగపతి = సర్పముల

కెల్లప్రభువును, సర్వసహాయగు నీభూమినెల్లను విరామ ములేక భరియించెడు అనంతుడను, పర్యంకతలగం=మంచమునపరుండి నిద్రించుచున్న, జగన్నాథం=ఎల్లజనులను బ్రోచుభగవంతుని, (ఆషాఢశుద్ధ యేకాదశి మొదలు కార్తికశుద్ధ యేకాదశివరకును భగవంతుడు పాలసముద్రమునందు శేషపాన్పుపై పరుండునని యు నానాల్గునెలలు నందుచే మనవారలెల్ల నతిపట్టుదలతో చాతుర్మాస్యవ్రతమును చేయుదురు.) నత్వా=భక్తిపరవశులై నమస్కరించి, దితిజకృతబాధాం=తమకు తగిననాథుడుదగ్గరలేకుండుటచే, దితిజ=దితిపుత్రు లగురాక్షసులచే, కృత=తమకొనర్పబడిన, బాధాం=బాధను, అకథయన్=ఆర్తత్రాణపరాయణుడును భక్తవత్సలుడునగుటచే నాతనితో మనవిచేసికొనిరి. భగవంతుడు వైకుంఠమునువిడచి శ్వశురగృహంబున శేషశయ్యపై నిద్రాపరవశుడై యుండుతరిని ఇదియేసమయమని నిశాచరులు దేవతులను మితిలేని బాధలనొందించుచు వచ్చిరి. ఆబాధలకోర్వలేక వారు తమప్రభువగుభగవంతునితో నీరాక్షసుల బాధలనుండి మమ్ము నెటులనైన కాపాడుమని విన్నవించుకొనిరి. పిదప ప్రబుద్ధః=నిద్రనుండిమేల్కాని పక్కనుండిలేచినవాడై, తేషాం=ఆదేవతులకు, యః=ఏభూతదయాళుడు, ఝటితి=వేగముగా, భయరాహిత్యం=భయములేకుండుటను, అకరోత్=చేసెనో, (రాక్షసులను బరిమార్చి సర్వప్రపంచమును నిష్కంటకముగను

నిరుపద్రవముగను చేసెనో, వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లప్పుడు వైకుంఠముననేయుండెడు, సః = ఆభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సర్వశుభముల నొసగువాడు, భవతు = అగుగాక.

ఎంత మహాదైశ్వర్యవంతుడైయున్నను ఆర్తత్రాణపరాయణుండగు భగవంతుడు ఆర్తాక్రందనము చెవినిబడిన వెంటనే తా నెట్టియవస్థలోనున్నను విముఖుడెందక తప్పక వచ్చి వారియిక్కట్టులబాపి కాపాడునని భూతదయాళుత్వము సూచించుచున్నాడని తాత్పర్యము.

యదా క్షీరాంభోధేర్గిరిమథనవేళాసముదితం
సుధాపాత్రంగృహ్ణాన్స్వయమదితిజేభ్యోమృతమదాత్
తదాస్త్రైణంరూపందితిసుతవిమోహాయకలయన్
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే॥ 9

అర్థము:—క్షీరాంభోధేః = “ లవణేక్షు సురాసర్పిదధి క్షీరజలార్ణవాః ” యని మనపురాణములలో వాడబడుచున్న సప్తమహాసముద్రములలో నొక్కటి యగుపాలసముద్రమునుండి, గిరిమథనవేళాసముదితం, గిరి = మందరపర్వతముతో, మథన = తరచెడు, వేళా = సమయమునందు, సము

దితం=పొందబడిన, సుధాపాత్రం=జరామరణములు రా
కుండునటులచేయు యమృతముతో నిండియున్న కలశను,
గృహ్ణాన్=పట్టుకొనుచు, స్వయం=భృత్యులనునియమించ
క తనంతటతానే, యదా=యేసమయమునందు, అదితిజే
భ్యః=కశ్యపమహామునిభార్య లగుదిత్యదితులలో యదితి
యనునామెకు బుట్టినదేవతులకొరకు, అమృతం=అమృత
మును, అదాత్=ఇచ్చెనో, తదా=అప్పుడు, దితిసుతవి
మోహాయ, దితిసుత=దితియనునామె పుత్రులగురాక్షసు
లయొక్క, విమోహాయ=జాగరూకులైయుండునప్పు డమృ
తఘటమును తీసికొనుటకు వీలులేకుండుటచే మోహమువల్ల
తెలివిలేనివారినిగాచేయుటకు, స్త్రైణం=స్త్రీసంబంధమై
న, రూపం=ఆకారమును, మోహినీస్వరూపమును, (కశ్య
పుండనుమహామునికి, దితి, యదితి యనునిద్దరు భార్యలుగ
లరు. ఆయిరువురిలో దితికిబుట్టినవారెల్ల దైత్యులనియు,
అదితికిబుట్టినవారెల్ల ఆదితేయులనియు వ్యవహరింపబడుచు
న్నారు. వీరికే రాక్షసులనియు, దేవతులనియు వ్యవహరిం
తురు. వీరుభయులును పూర్వము కృతయుగంబున తమకె
న్నటికిని ముదిమి, చావును రాకుండ యమృతమును గ్రోలు
టకై వాసుకియనుమహానాగమును త్రిప్పుతాడుగను మంద
రపర్వతమును కవ్వముగానుజేసి యమృతమునిమిత్తము సము
ద్రమును మథించిరి. ముందు హాలాహలముబుట్ట దానినీశ్వ
రుడుమ్రింగి వారిభీతి బాపెను. పిదప ధన్వంతరి, యచ్చర

లు, వారిపరిచారికలు, సురా, కల్పవృక్షము, కామధేనువు, చింతామణి, ఉచ్చైశ్శ్రవము, ఐరావతము, కౌస్తుభము, చంద్రుడు, లక్ష్మి మున్నగునవిపుట్టెను. వానిని దేవతులలో కొందరు కొన్నిటిని చేర్మితోగైకొనిరి. చివర కమృతముబయలుదేరెను. వెంటనే దానిని దైత్యులపహరించిరి. పిదప దేవతులును రాక్షసులును నమృతమునిమిత్తమై మిక్కిలి కలహపడి చాలలేక దేవతులు భగవంతునివేడగా మోహినీరూపుడై రాక్షసులను మోహపరవశులనుగాజేసి వారివద్దనున్న యమృతమునుగైకొని దేవతులకెల్ల నిచ్చెనను కథాంశమును సూచించుచున్నది. కలయన్ = అంగీకరించుచు, వైకుంఠస్థాయీ = యెల్లపుడు వైకుంఠమునవసించెడు, సః = ఆయపరిమేయమహిమాఢ్యుడగుభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సకలశుభంబుల నిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాత.

భూతదయాళుండును, భక్తపరాయణుండును నగు భగవంతుడు నీవే శరణయని నమ్మి తన్ను గొల్చుభక్తులను తా నెన్నిశ్రమలుబడియైనను వారిబాధలడంచి కృతకృత్యుల జేయుచున్నాడని తాత్పర్యము.

శిలీభూతాంశాఘాత్తవచరణధూళీకులవధూ
రహల్యాంకుర్యాదిత్యుదితవచనేకౌశికమునౌ

తథాచ క్రేరామోమునివరవధూంయస్సకరుణః
స వైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే.10

అర్థము :—కౌశికమునా = నిరుపమానమైన తపోమహిమాగల్గి యొక్కజన్మంబుననే రాజర్షి పదమునువిడచి బ్రహ్మర్షి పదముచే వ్యవహరింపబడిన తాపసోత్తముం డగువిశ్వామిత్రుడు, శాపాత్ = భర్త యగుగౌతమమహామునియొక్క శాపమువల్ల, శిలీభూతాం = రాయియైయున్న గౌతముని భార్యను, (మహర్షి సత్తముం డగుగౌతముడు ప్రతిదినము తన యాహ్నికముల నిర్వర్తించుకొనుటకై యుషఃకాలంబున కుక్కుటధ్వని నాకర్ణించి నిద్రమేల్కాని నదీతీరమునకు జనుచుండెడివాడు. అసంగతినెరింగి యొకనా డహల్యాజారు డగునింద్రుడు స్వయముగా కుక్కుటధ్వనిజేసి ఋషిపుంగవు నిద్రమేల్కొలిపి కాలోచితకృత్యంబుల నిర్వర్తించుటకై యథాపూర్వము నదికంపి యాతాపసోత్తమునిభార్యయు పతివ్రితయు నగునహల్యను ఆమెయనుమతిలేకయే బలవంతముగా గూడియుండ నెప్పటికిని తెల్లవారకుండుటచే నింతలో యింటికేతెంచిన గౌతముని దృక్పథంబునబడి వారిరువురును కోపావిష్టుడైన తాపసవర్యునిచే శపింపబడిరి) తవ = పరమపూతుండ వగునీయొక్క, చరణధూళీకులవధూః = పాదధూళియనెడు పతివ్రితాశిరోమణియగుకులాంగన, అహల్యాం = తిరిగీ యహల్యనుగా, కుర్యాత్ = చే

యగాక, ఇతి = అని, ఉదితవచనే = పలకబడినవాక్యము గలవాడై యుండగా (సర్వజ్ఞుండగు కౌశికనందనుడు శ్రీరాముని మహత్త్వము నెఱింగి భర్తృశాపవశంబున రాయియై నీ రాకకొరకై వేచియున్న యీయహల్యకు, నీపాదరజస్సును సోకునటుల జేసి తిరిగి స్వరూపంబొసగి పతికొసంగుమని యాజ్ఞాపించెను. చరణధూళీకులవధూః అని ధూళియందుకులవధూత్వారోపముచే శ్రీరామపాదరజస్సువలె సతీమణులగుకులకాంతల పలుకులు నమోఘమైనవి, వారి యానచొప్పున నెరవేరని దొక్కటియు లేదనుసంశము సూచింపబడెను. పిదప యః రామః = ఏశ్రీరాముడు, సకరుణః = శాపబాధిత యగుమునిభార్యయందు దయగలవాడై, మునివరవధూం = మునిశ్రేష్ఠుడగు గౌతమునిభార్యను, తథా = మునిసత్తముని యానపరికార మహల్యనుగా, చక్రే = చేసెనో, వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లప్పుడు వైకుంఠంబుననుండెడు, సః = ఆపురాణపురుషుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సమస్తశుభంబుల నొసగువాడు, భవతు = అగుగాత.

“పరిత్రాణాయసాధూనా” మని గీతములలోనుడివినటుల జగత్కంటకు లగురాక్షసుల సంహరించి సాధుసంరక్షణచేయ నవతరించిన రామమూర్తి తాపసోత్తముని యాగంబు కాపాడబోవుచు మార్గమధ్యంబున మునియాజ్ఞచే యహల్యాశాపమోచనము చేసెను. అనుకథ సూచింపబడినది.

పాదధూళిచే రాతిని నాతిగా నొనర్చుటచే నచింత్య మహిమాఢ్యు డగుభగవంతుడు నాకు సకలశుభంబుల నిచ్చుగాక యని తాత్పర్యము.

గృహీతాస్త్రోరామోరణభువినిహత్యాశుసకులం
సలంకేశంసీతాంతదనుచగృహీత్వాగ్నివచనాత్
విమానంయఃకీశైరగమదధిరుహ్యాత్మనగరం
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే. 11

అర్థము :—సరామః = ఈశ్వరవరప్రదాన గర్వితుడై త్రిజగత్కంటకు డగు నాలంకేశుని సంహరించుటకై దశరథునింట కౌసల్యాగర్భమునం దవతరించి! సకల సుగుణమణులకు ఖనియు, సత్యవ్రతపితృభక్తులకు మార్గదర్శియు నై ము హాకవియగు వాల్మీకమహామునిచే ప్రబంధరూపముగా నిబద్ధమైన తనచరిత్రచే సకలలోకమును పవిత్రముచేయుచు నిఖిలజగద్విఖ్యాతుడైన శ్రీరామదేవుడు, గృహీతాస్త్రః = స్వజాతిసముచితంబగు నాయుధమును చేతబూనినవాడై, ఆశు = వేగముగా, సకులం = తనవంశముతో గూడిన, లంకేశం = చతుస్సముద్రపరిఖావలయితమై యితరదురవగాహం బగులంకకు నాయకుండగు రావణుని, రణభువి = మహావీరుండును ధీరోదాత్తుండు నగుక్షత్రియుడు సమబలుండగుప్రతిభటుని ఉపాయాంతరములచేతను, గూఢముగాను వధించుట వాని

కే లజ్జాకరంబును, దుష్కీర్తిసంధాయకంబును నగుటవల్ల ను గాక తనకు శత్రుండైనను రావణుని యుద్ధభూమియందు శస్త్రపూతునిజేసి వీరస్వర్గమునొందించదలచియు యుద్ధభూమియందే, నిహత్య = చంపి, తదను = ఆ రావణునిసంహరించినపిదప, అగ్నివచనాత్ = సీత చిరకాలము పరగృహమునందుండుటచే యామెయోగ్యత నెరిగినను లోకులకు వెరచి రాముడు పరిగ్రహించుట కనుమానించుచుండ, నీమె పరమపతివ్రత, పరగృహవాసముతప్ప యేదూషణమును లేదు. నాచే యీమె సతీత్వము పరీక్షించబడినది. గాన నీమెవిషయమై యింతైన ననుమానించక తప్పక పరిగ్రహించవలయునని మున్ముందటికి నుడివిన వీతిహోత్రునిపలుకులవలన, సీతాం = ఉత్పత్తిపరిపూతయు, శుద్ధచారిత్రయు, నగుసీతను, గృహీత్వా = అగ్నిహోత్రునివాక్యము శిరసావహించి సతీలలామ యగుసీతామహాదేవిని తిరిగి గ్రహించి, యః = ఏమహానుభావుడు, కీశైః = జగత్కంటకు డగురావణునిసంహరించుటలో రామునికి తగినంతసహాయము చేయుటకై భూమియందవతరించి, సీతాన్వేషణాదికార్యములలో మహాసహాయంబొనర్చిన సుగ్రీవాంజనేయాది వానరముఖ్యులతో విమానం = స్వపక్షుండును పరమభక్తుండు నగువిభీషణునిచే యర్పించబడిన విమానమును, అధిరుహ్య = ఎక్కి, ఆత్మనగరం = తనపట్టణముగునయోధ్యపురిని, అగమత్ = పొందెనో వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లప్పుడు వైకుంఠమునను౦డెడు, సః =

శ్రీభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సమస్త శుభంబులనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాక.

దుష్టశిక్షణను, సాధురక్షణను జేయుటకై భూమియందు రాముడై యవతరించిన వైకుంఠవాసి నాకు సకలశుభముల నిచ్చుగాక యని తాత్పర్యము.

జగత్కర్తాధాతాతదుపచయకారీమురరిపుః
శివస్సంహర్తేతిప్రతిదిశమశన్తిస్మవిబుధాః
తదేషాంవైదగ్ధ్యంయదమలవిలాసైకశరణం
స్వవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే 12

అర్థము :—ధాతా = బ్రహ్మ, జగత్కర్తా = చరాచరమయంబగునీప్రపంచమునెల్ల సృజించువాడనియు, మురరిపుః = ఈబ్రహ్మసృష్టిలో తనదుష్టస్వభావముచే మిక్కుటముగుబాధలు గలుగజేసి యందలిప్రజలనెల్ల వస్వస్థులనుజేయు మురాసురుని సంహరించి జగత్తున కుపకారమొనరించిన శ్రీవిష్ణుమూర్తి, తదుపచయకారీ = సృజింపబడిన యాప్రపంచముయొక్క పోషణరక్షణములను జేయువాడనియు, శివః = ఈశ్వరుడు, సంహర్తేతి = కల్పాంతమునం దీప్రపంచమునెల్ల నశింపజేయువాడనియు, విబుధాః = విశేషజ్ఞులగు పండితులు, ప్రతిదిశః = అన్నిదిక్కులయందు (అంతటను)

ఉశంతి = చెప్పుచున్నారు. (పండితులందరు బ్రిహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరు లీప్రిపంచముయొక్క సృష్టిస్థితిలయంబులను జేయుచున్నటుల నంతటను చెప్పుచున్నారనిభావము.) ఏషాం = ఈబ్రిహ్మ, విష్ణు మహేశ్వరులయొక్క, తద్వైద గ్ధ్యం = ఆప్రిపంచమును నిర్మించుటయందు, నిర్మించినదాని ని రక్షించుటయందు, పిదప దానిని సంహారించుటయందు గలనేర్పు, యదమలవిలాసైకశరణం, యత్ = విరాడ్రూ పుండును, పురాణపురుషుండును నగు యేభగవంతునియొ క్క, అమల = స్వచ్ఛమైన, విలాస = వేడుకలే, ఏక = ము ఖ్యమైన, శరణం = ఆధారము గాగలదో, (సర్వవ్యాపకుండు ను, సర్వాంతర్యామియు నగుభగవంతుడు, నిర్గుణుండును నిష్క్రియుండునయ్యు వేడుకచే మాయాసంబంధమున త్రి గుణాత్మకుడై, సాత్వికరాజస తామసమూర్తులగు బ్రిహ్మ విష్ణు మహేశ్వరోపాధులజేరి యాయాకార్యములజేసి వినో దించుచున్నాడని భావము.) వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠంబుననివసించెడి, సః = ఆభగవంతుడు, మే = నాకు సకలశుభదాయీ = సమస్తశుభంబులనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాక.

స్వయముగా తాను, నిర్గుణుడును, నిర్వికారుడును పరమపూతుండునయ్యు కౌతూహలంబుచే మాయాగుణబ ద్ధుడై సృష్ట్యాదికముజేసి యానందించుచు వైకుంఠంబున ను

న్న భగవంతుడు సమస్తశుభంబుల నిచ్చుగాత యని తాత్పర్యము.

మునీంద్రాస్సౌందర్యంకుశికతనయాద్యారఘుపతే
రతింవ్రపుర్ద్ణష్ట్వాస్త్రియఇవవిలజ్జాఃస్మరవశాః
తదిచ్ఛాసంపూర్తింయదుపతిభవేయస్సమకరోత్
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే. 13

అర్థము :—కుశికతనయాద్యాః = దేహ బలాధాయకమై కామాదికముల వృద్ధినొందించు భక్ష్యభోజ్యాది రుచ్యాహారంబులవిడనాడి తపంబున కంతరాయంబురాకుండ ప్రాణధారణముకొరకు సాత్వికాహారములనదగు గాలి, నీరు, ఆకు, అలము మున్నగునవి తిని యింద్రియముల వశపరచుకొని తపంబొనరించు విశ్వామిత్రుడు మొదలగు, మునీంద్రాః = వేదశాస్త్రరహస్యంబులెరింగిన మునిశ్రేష్ఠులు, రఘుపతేః = శ్రీరామమూర్తి వారియొక్క, సౌందర్యం = బాహ్యాలంకారములచే యలంకరింపబడకున్నను యలంకరింపబడినదానివలె బ్రకాశించెడు దేహకాంతిని, దృష్ట్వా = మిక్కుటమగు ప్రేమతో జూచి, స్త్రియఇవ = తాము మగవాండ్రైనను ఆడవారివలె, స్మరవశాః = కుసుమబాణునికి లోబడినవారై సామాన్యముగా స్త్రీలు సుందరాంగుడై త్రిభువనమోహనీయుడగు పురుషునిజూచి వానియందుదగిలిన

మనంబును ద్రిప్పలేక యెట్టులనైన వాని రతింగోరి మదనబాధనొందుట సహజమైయుండ నీమునులు వీనిసౌందర్యాతిశయమునుజూచి విడువలేక స్త్రీలవలె వానిరతింగోరి గామమోహితులై బలుబాముల నొందుచున్నారని భావము. విలజ్జాః = సిగ్గులేక మొగమాటమును విడిచినవారై (దీనిచే ప్రియవిరహావశంబున గలిగెడు దశావస్థలలో యేడవదగు హ్రీత్యాగము సూచింపబడినది.) రతిం = శ్రీరామునిసంభోగమును, వవ్రుః = కోరుకొనిరి. (సాధారణముగా నీలోకములో స్త్రీలు పురుషులను, పురుషులు స్త్రీలను వరించితదలాభంబున విరహవేదనల ననుభవించుట నియతమైయుండ పురుషులు, అందులో వృద్ధులు, అందులో సాత్వికాహారులగుతాపసులు వీనిసౌందర్యమునుజూచినంతనే మోహించి తమతమతపంబులవిడనాడి స్త్రీలవలె వాని సంభోగముగోరి మదనబాధను లోనైయున్నారని జెప్పుటచే వానిదేహకాంతి సకల జగన్మోహనమైయున్నదను నంశము సూచింపబడినది. పిదప యః = ఏభగవంతుడు, తదిచ్ఛాసంపూర్త్యం = ఆతాపసోత్తము లగువిశ్వామిత్రాదులయొక్క వాంఛాపూర్తిని (అనగా వారికోరిక నెరవేరునటుల యదుపతిభవే = యదుపుత్రుడై జనించునపుడు, కృష్ణావతారములో సమకరోత్ = చేసెనో, అనగా విశ్వామిత్రాదిమునులు సత్యభామాదిరూపములదాల్చి కృష్ణరూపుడగుభగవంతునితో రతిసుఖంబునంది కృతకృత్యులైరని భావము. వైకుంఠస్థాయీ =

యెల్లప్పుడు వైకుంఠంబున నుండెడు, సః=అట్టిభగవంతుడు, మే=నాకు, సకలశుభదాయీ=సమస్తశుభంబుల నిచ్చువాడు, భవతు=అగుగాక.

తమభక్తు లెట్టికోరికలుకోరినను భక్తపరాయణుడై నెరవేర్చు నపరిమేయ మహిమాఢ్యు డగుభగవంతుడు సమస్తశుభంబుల నిచ్చుగాత యని తాత్పర్యము.

ప్రధానేకుర్వాణేసకలమపిసృష్ట్యాదికమిదం
ధర్మశ్శంఖాంభోదాత్ ప్రపదనజుషాంభక్తవిదుషాం
స్వయంయస్త్రేభ్యోదాదమృతపదముద్వేలసుఖదం
సవైకుంఠస్థాయీసకలశుభదాయీభవతుమే 14

అర్థము :—ఇదం=మన ఇంద్రియగోచరమగుని, సృష్ట్యాదికం=ప్రపంచనిర్మాణము మొదలుగాగల, సకలమపి=అంతయునిన్ని, ప్రధానే=ప్రధానాదికమునుండి కల్గుటవల్ల వికృతులును, కొన్నిటికి కారణములగుటచే ప్రకృతులునై ప్రకృతివికృతులని వ్యవహరింపబడు మహదాదితత్వముల కేడింటికిని, వీటికార్యము లగుపదునారువికృతులకును ముఖ్యప్రకృతియగుటచే ప్రధానమని వ్యవహరింపబడుచున్న సత్వరజస్తమోగుణముల సామ్యావస్థ యగుప్రకృతి, కుర్వా

ణే = చేయుచుండగా, భక్తవిదుషాం = అసృష్టిలోనుండు భక్తాగ్రేసరు లగుపండితులు, ప్రపదనజుషాం = (అనాదియగు జననమరణరూపమగు నీసంసారపంకంబున చిక్కుకొని తప్పించుకొని దరిచేరుట కేయుపాయమును గానక ఖిన్నులై తుదకు ఓయార్తత్రాణపరాయణా! అశరణశరణా! భక్తవత్సలా! దేవా! నేనీ సంసారపంకమున మునిగి యొడ్డుచేరుట కేగతికానక నీవేగతియని ప్రపత్తితో విన్న శరణుపొందితిని. నేను నీభక్తుండను. అతిదీనుడను, నన్నీ పంకమునుండి యుద్ధరించి, నీదరిజేర్చుకొమ్మని మున్మాటికి ప్రపత్తిపరవశులైయుండగా జూచి, మోదాత్ = (భక్తరక్షణవ్రతుండనగు నాకు వ్రతముపాలించుటకు తగినసమయము వచ్చినదనిగాని, లేక సృష్టిస్థితిలయములుసత్వరజస్తమోగుణముల సామ్యావస్థయగు ప్రధానముయొక్క కార్యములైయుండగ నిర్లిప్తుండనై దీనితో నేసంబంధమును లేకయుండు నన్ను రక్షింపుమని నే నేపనిని జేయజాలనను కర్తృత్వము నాయందుంచి ప్రపన్నులగుచున్నారనిగాని యుత్సాహాతిశయముతో, శంఖం = తనహస్తమునం దెల్లపుడుప్రకాశించెడు శంఖమును, ధమత్ = పూరించుచు, (ఇక్కడ నొకసార్వభౌమునియొద్దనుండుప్రధానులు, రాచకార్యములందుగాని, యితర మృగయాదివ్యవహారములయందుగాని తమ శక్తివంచనలేకుండ శ్రమలకోర్చి బలుబాములుపడి నెరవేర్పబడినకార్యములు వాటివిషయమై ప్రభువుచేయి కలుగజే

సికోపన్నము, తత్కృతములైయున్నటుల వ్యవహరింపబడి యాతనికి మిక్కుటమగుమోదమును, ఖ్యాతిని, కలుగజే యుననునంశము సూచింపబడినది. యః=ఏభగవంతుడు, ఉద్వేలసుఖదం, ఉద్వేల=హద్దుమించిన, (మితిలేని) సుఖ దం=సుఖమును కలుగజేసెడు, (లౌకికసుఖంబులు, య త్కించిత్ కారణపురస్కృతములైయుండుటచే కారణము న్నపుడు సుఖముకల్గును. లేనపుడు సుఖముండదు. అందు చే లౌకికసుఖంబులకు దేశకాలపరిమాణముండును. అలౌకి కసుఖము హేత్వంతర సన్నిధానానపేక్షితమగుటచే దేశ కాలపరిమితి లేనిదనిభావము. అమృతపదం=మోక్షస్థానము ను, తేభ్యః=ఆభక్తులకు, స్వయం=తానే, అదాత్=యి చ్చెనో, వైకుంఠస్థాయీ=ఎల్లపుడు వైకుంఠముననుండు, సః=ఆభగవంతుడు, మే=నాకు, సకలశుభదాయీ=స మస్తసుఖంబుల నిచ్చువాడు, భవతు=అగుగాక.

నిర్లిప్తుండును, పురాణపురుషుండును నగుభగవంతు డు ఇంద్రజాలమువలెనున్న మాయానిర్మితమగు నీప్రపంచ మునొక్క గతిజూచి మోదమందుచు ప్రపన్నులగుభక్తు లను శాశ్వతసుఖము నొందించుచునాడన్ని తాత్పర్యము.

మఘోనఃపాషాణప్రబలతరవృష్టిప్రశమనం
విధాతుంయఃకృష్ణఃస్వకరధృతగోవర్ధనగిరిః

గవాంగోపాలానాముమితవిపదామస్త్రయకరో
త్సవైకుంఠస్థాయీ సకలశుభదాయీ భవతు మే॥

అర్థము :—యఃకృష్ణః = పరిత్రాణాయ సాధూనాం వినాశాయచ దుష్కృతాం। ధర్మసంస్థాపనార్థాయ సంభవామి యుగేయుగే॥ అను గీతావాక్యము ననుసరించి, కంసాదిదుష్టదమనము మొదలగు కార్యముల నిర్వర్తించుటకై కృష్ణరూపమున వసుదేవునకు దేవకియందుద్భవించి, మధురాపురము నేలు తన మేనమామ యగు కంసుడు "నీచెల్లెలగు దేవకీదేవిగర్భమునం దవతరించిన శ్రీకృష్ణునివల్ల నీవు చచ్చెదవు" అను నాకాశవాణి విని పుట్టినపుడే వానిని చంపవలెనని తగిన యత్నము చేసినను యోగమాయాసహాయమున దప్పించుకొని వ్రేపల్లెలో నందునిభార్య యగు యశోదయొద్ద జేరి పెరిగి సకల దురిత ధ్వంసకుండగుటచే సార్థక మగుకృష్ణనామమందిన యేమహావిష్ణువు, మఘోనః = తానొనరించిన నూరుజన్మంబుల సుకృతఫలంబగు దేవరాజ్యాధిపత్యమంది సకల విబుధేంద్రుల కిరీటములయందలి హీరమణికాంతులచే నీరాజితములయిన పాదపద్మములుగల యింద్రునియొక్క, పాషాణప్రబలతరవృష్టిపరిశమనం (శ్రీకృష్ణుని దుర్బోధలచే యాగమును మాని భూతతృప్తితో సంతసించెడి గోపాలురపై కిన్కవహించి, యాగోపాలురను, వారిగోవులను నిశ్శేషముగా హింసింపదలచు నుద్దేశముతో సృజింపబడిన) పాషా

గ = రాళ్లయొక్క, ప్రబలతరవృష్టి = మిక్కిలి దట్టమైన వి
స్తారముగల వనవర్షముయొక్క, ప్రతిహననం = కొట్టని, (బా
ధలొందకుండనటుల) నివారణం = చేయుటకు, స్వకరధృతగో
వర్ధనగిరిః = భక్తపారవశ్యమువల్ల నింత గొప్పకొండనైన నె
త్తుటలో నెంతైన శ్రమయని తలచక సునాయాసముగా ఛ
త్రమువలె) స్వకర = తనచేతితో, ధృత = మీదకెత్తఁబడిన,
గోవర్ధనగిరిః = గోవర్ధనపర్వతముగలవాడై, గవాం = గోవుల
యొక్కయు, గోపాలానాం = ఆయావులను గాచెడు గోపా
లురయొక్కయు, అమితవిపదాం = రాళ్లదెబ్బలవల్లసంభవిం
చు లెక్కలేని యాపదలకు, అంతం = ఛత్రమువలె యీ
కొండను మీదకెత్తి దానిక్రింద గోవులను గోపాలురనునిల్పి
వర్షబిందువులు వారిపై బడకుండజేయుటచే) నాశమును,
అకరోత్ = చేసెనో, పూర్వము గోపాలు రందరుగలసి
యింద్రయాగము జేయుచుండ శ్రీకృష్ణుఁడు వారినందరబిలిచి
దాన నేమియు ఫలితములేదు. భూతతృప్తి దానికన్న ను
త్తమంబగునదియని తగురీతిని బోధించి వారిచే మాన్పింప
నింద్రుడు వారిపై కిన్కవహించి గోపాలురకును వారిగోవు
లకును వారి కట్టిపరోపదలుచేసినవారికిని యుపద్రవములగు
నట్టుల శిలావర్షమును గురిపింపగా తాను గోవర్ధనపర్వత
మునెత్తి గొడుగుగాపట్టి దానిక్రింద నచటనున్న గోవులను,
గోపాలురను నిలిపి రక్షించెను. పిదప యింద్రుడు శ్రీకృ
ష్ణుని పరిభావమెరిగి వానితో సఖ్యపడి వానిని గోవుల కధ

పతిగాచేసెను. అందువలననే కృష్ణునకు గోవిందుడనియు, సామాన్యమగుపర్వతమునకు గోవర్ధనమనియు లోకమున ప్రసిద్ధికలిగె ననుపురాణగాథ సూచింపబడినది. వైకుంఠస్థాయీ = ఎల్లపుడు వైకుంఠమునను ండెడు, సః = అభగవంతుడు, మే = నాకు, సకలశుభదాయీ = సమస్తశుభములనిచ్చువాడు, భవతు = అగుగాత.

తా ఎన్నిశ్రమలు బడవలసివచ్చినను వాటిని సహించి తనభక్తుల కాపాడుటయే ముఖ్యవ్రతముగాగల వైకుంఠవాసి యగుమహావిష్ణువు నాకు సకలశుభంబుల నిచ్చుగాక యని తాత్పర్యము.

ఇది శ్రీవత్సగోత్రోద్భవులును, న్యాయావధానుల సూర్యనారాయణశాస్త్ర్యులకు ద్వితీయపుత్రులగు అక్కయార్యుల వెంకమాంబయందు జనించి కావ్యనాటకాలంకారముల పూర్ణమగు పాండిత్యమునొంది జ్యోతిష న్యాయశాస్త్రప్రథిత ప్రతిభాపరిష్కృతులై యొప్పు సూర్యనారాయణశాస్త్రికృతం బగువైకుంఠశిఖరిణీపంచదశి యనునీస్తవరాజము సమాప్తము. దీని నాచంద్రతారకముగ నుండునటుల శ్రీ గోపాలుడు జేయుగాత.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ

100100